

SULTANÎ SEVDÂ

İnsan bir şehre âşık olabilir mi? Olursa nasıl olur ve bu aşkı nasıl dile getirir, getirmelidir? Öyle duvarlara karalanan “Ali Ayşe’yi seviyor” cinsinden bir dile getirme, ilân etme değil; bir şehri sevmek, “yalnız benim olsun” diyen hodgâm bir sevgi olamaz elbette. Öyle anlatılmalı ki duyanlar da sevmeli, âşık olmalı; hattâ görmese de, görme imkânı, ümidi olmasa da sevdâlanmalı.

Çünkü aşkı maddeye irca etmek behimîyettir, öldürmektir.

Hani, zamanın emiri Mecnun’un macerasını duyunca bu çileye son vermek istemiş ve Leylâ ile Mecnunu huzuruna celbetmiş. Leylâyı görünce asıl maksadını unutmuş ve Mecnuna dönüp “kardeşim, bu kara kuru kızın nesini sevdin, nesine âşık oldun da çöllere düştün?” diye sorunca Mecnun gayet sakin, “Siz onu benim gözümle görmediniz ki” demiş. Mesele sevilenin zahiri değil, sevenin görüşü; onu “çeşm-i âşık” dan görmek ve imkânsız başarıp bu görüşü anlatabilmek.

Öyleyse nasıl bir anlatma lâzım? Maddeyi anlatmak için söze ne hacet? Çekersiniz ister bir kaç, ister binlerce resmini hattâ filmini, sözden çok daha iyi anlatır. Demek ki aşkı anlatacaksanız maşukun maddesini değil mânasını, ruhunu anlatacaksınız. Onu niye sevdiğinizden ziyade nasıl sevdiğinizi öyle anlatacaksınız ki duyanlar da sevecek, sevdâlanacak. Zor değil mi? Elbette zor, hem de çok zor; hattâ hakikî bir aşk olmadıkça imkânsız. Ancak şehirlerin sultanına âşık bir tahkiye sultanı buna muvaffak olabilir.

Meselâ “*Bazen kollarımı açıp İstanbul’un boynuna sarılmak gelir içimden*” (1) cümlesi böyle bir aşkın ifadesi olabilir mi? İşte Beynun Akyavaş hocamız “*Seni Seven Neylesün?*” (2) ve “*Sultanîyegâh İstanbul*” (3) ismini verdiği şaheserlerinde bunu başarmış. “Ancak ‘Sultanîyegâh’ ı okuyunca İstanbullu oldum” diyen doğma büyüme, hatta ebenced İstanbulluların çokluğu belki de fazla mühim değil; “Şöyle güzel, böyle güzel diyenleri çok okudum, dinledim; ama bu kitaplar beni İstanbul’a âşık etti” diyenleri bulmak, dinlemek lâzım.

Bu iki kitabın pek de popüler olmadığı, yani geniş okuyucu kitlelerinden fazla itibar görmediği anlaşılıyor. Eh, buna şaşmamak lâzım. Cilalı imaj devri, tanınmanın şartını kaliteden itibara indirdi. Bu fâsid daire şöyle yaşıyor: hangi nâşire giderseniz gidin, elinizdeki malzeme için kalitenin değil, muhtemel satış seviyesinin tahkik edildiğini, tahmin edilmeye çalışıldığını; yani kimsenin kazandırmayacak kitabı neşretmeye yanaşmadığını görürsünüz. Meğerki bir vakıf, bir hayır müessesesi veya resmî dâire olsun. Okuyucu sayısını artırmak; daha fazla kişiye hitab etmeye, bu da kalite çitasını mümkün olduğu kadar aşağılara çekmeye, âmiyane tabirle ayağa düşürmeye bağlı. Sarayı ve tahtı altın külçelerinden mamul başarı tanrısının kıstası itibardır ve asiler kulluğa kabul edilmez çünkü.

Ama bu kitapları ancak İstanbul ile alâkadar olanların merak edebileceğini, muhtemel itibarının da bu yüzden düşük olacağını zannetmek de doğru olmaz. Çünkü asıl miyar nesnenin değil, hissiyatın çapı, hacmi ve kesafeti. Aslında o hissiyatın da aslı, bir şehre karşı olandan ziyade o şehri ve güzelliklerini sinesinde barındıran, onun müvellidi olan sevdâ; vatana, o güzelliklerin menşei olan, onları veren, bahşeden, temin eden medeniyete ve kültüre olan sevdâ. İşte, kitapların ehemmiyeti de çok tanınmayışı da bu aşk yüzünden.

Yazıları bir araya getirirken büyük bir kısmının "bizim dile benzemeyen" uydurma bir dilin saldırısına uğrayan Türkçemiz yâni vatan, İstanbul yâni vatan, Paris ama yine vatan, tarih, tabiat, sevgi ama hep vatan olduğunu gördüm. Benim için Türk dili de İstanbul da, tarih de, dağ da deniz de orman da, yaprak da; yaşamak için ihtiyaç duyduğum, yaşadığımı anlamak için sevdiğim her şey vatandır. Onsuz yaşamak mümkün mü? Onun için ölmekse ebediyen yaşamaktır. (4)

Her cümleden, hattâ her kelimeden şelâle gibi taşan bu aşkın adı: millet ve memleket sevdâsı. Ama harcıâlem bir hamaset güzellemesi değil; milletini memleketini sevmenin, ama hakikaten sevmenin ciddî ve samimî ifadeleriyle kendini gösteren, hissettiren; ama derinden hissettiren bir sevdâ türküsü, insanın içine işleyen bir firkat mersiyesi âdetâ

Bu iki kitap bazı gazete ve mecmualarda (5) neşrolunan makalelerden vücut bulmuş. Ama öyle sıradan bir derleme değil. Her paragrafında, her cümlesinde hattâ her kelimesinde buram buram işte o asıl aşkın terennümlerinin yer aldığı bu makaleler önceden neşrolunmasa da aynen böyle kitaplar olurdu mutlaka.

Meselâ 600 yıl şan ve şerefle memleketi idare eden, küçük bir beylikten koca bir cihan devletine, bir imparatorluğa yükselten aziz bir hanedanın başta payitaht, vatanın her köşesine bıraktıkları unutulmaz izlere akseden azameti ve acı sonu. Meselâ daha sonra idareyi ele alacak olanların zihniyet

ataları tarafından ihtilâlle “hâl” olunan sultanın hakiki hüviyeti ve bir milleti dilinden başlayarak yok etme yolunda akıl almaz mesafeler kateden cühelanın inanılmaz muvaffakiyetleri.

Bazı ukalânın hemen:

Ne oluyoruz? Biz Osmanlı’yı tarihin derinliklerine gömmemiş miydik? Biz bütün padişahları hain ilan etmemiş miydik? Padişahdan “Sultan” diye bahsetmek de ne oluyor; biz saltanatı da hanedanı da ortadan kaldırmamış mıydık? Ona bağlı bütün unvanları ilga, bunların kullanılmasını da kanunla yasak etmemiş miydik?

...

diyerek itiraz silahını sarılmaları tabîdir. Bu ve benzeri itirazlara verilecek cevap da bellidir:

Evet efendim evet! Bütün bunları da, çok daha fazlasını da yapmıştınız. Lağvetmekle kalmamış, hanedanın son mensuplarını yaşlı genç, kadın erkek, çocuk büyük ayırmadan memleket dışına, diyarı gurbetlere sürgün etmiş, orada katlanmak zorunda kaldıkları acılara dahi sırtınızı dönmüş, görmezden, duymazdan gelmişsiniz. Aralarında fark gözetmeden padişahların hepsine birden hakaretler yağdırmış, asıl derdinizin kendi iktidarınızı korumak olduğundan bahsetmeden görülmemiş iftiralarla onları gözden düşürmeye çalışmıştınız. Bu yalanları ahaliye sopa ile kabul ettirdikten sonra en büyük yıkımı da, tezvîrâtı yeni yetişen nesillere devlet gücüyle şaşmaz hakikatler diye öğreterek yapmıştınız. Öyle ki bir yerden sonra işin aslını bilenler kendi çocuklarına bile doğruyu anlatamaz, öğretemez olmuştu.

Ama artık yolun sonuna geldiniz. Kimsenin hanedanı geri getirip mutlakiyet günlerine geri dönmek gibi bir niyeti yok. Kimsenin cumhuriyetin en iyi idare şekli olduğundan şüphesi de yok, cumhuriyet idaresiyle bir meselesi de yok. Siz, sizin gibi düşünmeyenleri gericilik, mutlakiyetçilik, cumhuriyet düşmanlığı gibi afakî, hayalî iddialarla suçlamaya devam edin; artık bu iftiralara kanan kimse de yok; siz ve mutaassıb taraftarlarınızdan başka.

Beynun hocamızın vatan sevdası dil mevzularında daha da kesafet kazanıyor, öne çıkıyor. Bunun sebebi de belli: mademki milletin temeli medeniyet, medeniyetin temeli kültür ve kültürün de temeli dildir ve mademki kültürümüze karşı yürütülen vahşet dilden başlatılmıştır; öyleyse dil meselelerinin ehemmiyeti üzerinde ısrarla durmak, bu mevzuları çok konuşmak, çok anlatmak mecburiyeti vardır.

En iyisi meselenin ehemmiyetini anlamaya çalışmak için sözü hocamıza bırakmak.

“SENİ SEVEN NEYLESÜN?” DEN İKTİBASLAR

İstanbul

Cennetmekân Fatih Sultan Mehmed Han Hazretleri'nin akıllara durgunluk veren ve Peygamber Efendimiz 'in müjdelediği bir fetihle Osmanlı mülkü haline getirdiği İstanbul şüphesiz dünyanın en güzel, en harikulâde şehridir. Şair Nedim kasîdesinde onu şöyle anlatıyor:

*Bu şehr-i Sitanbul ki bî misl ü behâdır
Bir sengine yekpâre Acem mülkü fedâdır
Bir gevher-i yekpâre iki bahr arasında
Hurşîd-i cihantâb ile tartılsa sezâdır*

Bir taşına bütün Acem mülkünün fedâ edilebileceği, cihanı aydınlatan güneşle tartılabilecek bu şehri, iki deniz arasındaki bu yekpâre mücevheri, İstanbul'u sevmek, vatanı sevmek, tarihi sevmek, sanatı sevmek, tabiatı sevmek, kısaca sevmektir. İstanbul sokaklarında başıboş dolaşırken bile insana mutlaka ayrı bir kültür, ayrı bir güzellik duygusu, ayrı bir coşkunluk verir, üstüste değişen manzaralar baş döndürür. Camiler, türbeler, medreseler, çeşmeler, sebiller, gün görmüş çınarlar, çılgın erguvanlar, bembeyaz, pespembe manolyalar, güvercinler, martılar, sandallar, nereye bakarsanız bakın sarhoş gibi olursunuz. Kabristanlara bakın. Hayatla ölüm iç içedir. Evlerin önü sarıklarıyla, kavuklarıyla eski bir mezarlık. Bir kadın yıkadığı çamaşırları iki tarihî mezar taşının arasına asmış!... Belki bir paşa öteki kaptan-ı derya!.... Çocuklar belki de vezirlerin, yeniçerilerin, gözdelerin, ikballerin arasında saklambaç oynuyorlar!... İnsanı dehşete düşüren ölüm İstanbul'da munistir.

...

Velhâsıl garip bir şehirdir İstanbul. İçinde her gün yaşansa bile sevmeye doyamayacağım endişesiyle ve telâşıyla yaşanan bir şehir.

(“İstanbul'u Sevmek”; S:79-81)

Dil Meseleleri

Aman ağalar ayağınızı tez tutun, Türkçe elden gitmek üzeredir!... Ya "teslim-i dil" eyleyip uyudurukçaya boyun eğeceğiz veya aklımızı başımıza toplayıp Türkçemizi müdafaa edeceğiz. Bunun en sağlam yolu herkesin anadiliyle konuşması, anadiliyle yazmasıdır. Uydurukça kimsenin anadili değil, ama öksesi, tuzağı, cazip tarafı çok. Kendi dilinle konuşup yazdın mı, gerici de olursun, tutucu da olursun, yobaz, örümcek kafalı, çağ dışı da olursun, icabında faşist bile olabilirsin. Halbuki öteki yolu seçtin mi, gel keyfim gel!... İlerici, aydın, devrimci, çağ içi, hepsi sensin. Hediyesi, ikramiyesi, ödülü bile var bu işin. Uydurukça konuşan, yazan kazanıyor.

...

Bu gün artık Arapça ve Farsçadan kelime alalım desek de alamayız. Bu devir kapanmış. Gelgelelim, yağmurdan kaçarken doluya tutulduğumuzun farkında değiliz. İngilizce ve Fransızcadan dilimize giren kelimelere hattâ o dillerden tercüme yoluyla aldığımız tabirlere kimse itiraz etmediği gibi bu kelime ve tabirleri kullanmak şıklık olarak kabul ediliyor. Bir dil züppeliği ile, halktan yana değil, halktan üstün olduğumuzu isbat etmeye çalışıyoruz. Bu gayret radyo ve televizyonda, evde, sokakta, çarşıda pazarda, resmî gayri resmî her yerde

göze çarpıyor. Bir taraftan Türkçeyi yabancı kelimelerden, Arapça ve Farsçadan kurtarıyoruz deyip "sözcük" uydur, öbür taraftan Fransızca ve İngilizcenin önünde sus, sesini çıkarma! Bunun adına en azından samimiyezsizlik, en hafifinden dil şuursuzluğu derler. Zekâ, hikâye, şart mı Türk milletine yabancı, yoksa uydurmaca anlak, öykü, koşul mu? Dükkân mı yabancı, Fransızca butik mi? Eşkıya mı yabancı, Amerikanca gangster mi? Misalleri istediğimiz kadar uzatabiliriz. Mesele, Türkçenin baskına uğramış gibi soğana çevrilmemesinde ve açık yüreklilikle korunmasında.

("Doluya Tutulmak"; S: 23-26)

~ ~ ~

Bir dilin zenginliği eş mânâlı dediğimiz, aslında aralarında ince mânâ farkları olan kelimelerin zenginliğindedir. Birbirinin tıpatıp aynı iki kelime yoktur. Olsa bile, bunların bazıları kökte, bazıları kullanışta ayrılık gösterirler. Meselâ: *baş, kafa, kelle, ser ve şef*. Baş Türkçe, kafa Arapça, kelle ve ser Farsça, şef Fransızcadır. Bunlar eş mânâlı oldukları halde birini ötekinin yerine kullanamayız. Baş üstüne, başımla beraber, baş belâsı, başıma gelenler, evlâtlarının başı için, başımın gözümün sadakası, başından büyük halt etmek, başında kavak yelleri esiyor, baş sallamaktan kavuk eskidi, azıcık aşım ağrısız başım, büyük başın derdi büyük olurmuş, akılsız başın sıkıntısını ayaklar çekermiş gibi tabirlerimizden, atasözlerimizden, baş'ı kaldırmak mümkün olmadığı gibi, kafadar, kafa dengi, kafa kâğıdı kafası kızmak, kafa patlatmak, kafa tutmak, kafatası, kalın kafalı, kafalı, kafasız; kellesini koltuğuna almış, kellesini uçurmak, kelle kulak yerinde, pişmiş kelle; serdengeçti, serbest, sersem, serseri, sarhoş, serdar, serhat, ser verir sır vermez; millî şef, orkestra şefi, gar şefi, şef garson gibi sözlerimizden baş hariç diğerleri yabancı asıllıdır diye kafayı, kelleyi, seri ve hattâ şefi atmak dili kurutur. Her büyük dilde olduğu gibi Türkçede de yabancı kelimelerin bulunması tabîdir. Hele bu kelimeler dilimizde eriyip kafamızda hazmolmuşsa!... Dili saflaştırıyoruz diye zihnimizde yer etmiş kelimeleri kazımaya kalkmak beyinde sarsıntı yaratır, düşünceye inme iner. Eli kolu tutmayan, dili söylemeyen bir düşünce olsa olsa sürünür.

...

("Dil Yâresi"; S: 31-32)

~ ~ ~

İngiliz, Fransız, Alman, Rus, dünya yüzünde ne kadar radyo ve televizyon varsa, hiçbirinde falanca veya filancanın keyfine, falanca veya filancanın yıkıcı maksadına göre bir dille konuşulmaz. Çünkü hepsi de bilirler ki dil millet demektir, dil vatan demektir, dil birlik demektir, kuvvet demektir, düşünce demektir, istikbal demektir. Çünkü hepsi de bilirler ki dille oynamak Devlet'in geleceği ile oynamak demektir. Çünkü yine bilirler ki dilin boğazına sarılmak, dile kastetmek, millete kastetmektir. Her milletin diline niçin sahip çıktığını, onu niçin sevip saydığını ve koruduğunu anlamak için üstün zekâlı olmaya lüzum yoktur.

("Naneli çorba"; S: 35,36)

~ ~ ~

Türk milletinin tarihi uğultusuyla, gürültüsüyle, gazası, medeniyeti ve sanatıyla dilinde, kelimelerinde yaşamaktadır. Milletın müşterek malı olan bul dil belli bir sistem dahilinde

doğmuş belli bir zevk, belli bir ahenkle gelişmiştir. Her dil gibi Türkçe de bir mucizedir. Yalnız mucize değil, asırların ötesinden çağlaya çağlaya gelmiş muhteşem bir nehir!...

İmparatorluk dili, büyük bit milletin dili olan Türkçe, her dil gibi başka dillerden kelime almış, bunları kendi türküsü, kendi şarkısı gibi söylemiştir. Millî deha kelimeleri yuğuruken, seslerini, melodisini, mûsikisini de seçmesini bilmiştir.

Ne edelim ki, şu kelimenin kökü Arapça, bu kelimenin kökü farsça diye dikelen akli eveller seslerin farkına varmayacak kadar sağır, kelime ve cümle mimarisini görmeyecek kadar kör!... Sol tarafından kalkmış "özgür" beylerin esir pazarında satışa çıkarmış gibi dilimizden, gönlümüzden atmaya kalktıkları bu güzelim kelimeler sesiyle, şekliyle, her şeyiyle bizim olmuş, öz be öz Türkçe kelimelerdir. Kanıyla canıyla Devletimize hizmet etmiş, devşirmelikten yetişme Türk Büyüklerini de unutmamalı mıyız? Vaktiyle bizim değildi diye şehirlerimizi elden değilse de dilden çıkarmamız mı gerekir? Diyelim ki, devşirme kelimeleri tövbe edip ağzımıza almadık. Yerlerine ne teklif ediyorsunuz? Meşhur dil imâlathanesinde uydurulmuş kaynanazırlıtısı veya düdük sesi veren ecîş bücüş, ham halat bir takım " sözcükleri mi?

("Dam üstünde saksığan"; S: 38-39)

~ ~ ~

Dünyanın en güzel, mânâ itibariyle de en zengin dillerinden biri olan Türkçenin içine düşürüldüğü hal bir dil şuursuzluğunun yol açtığı tasfiyecilik ve uydurmacılığın hazin neticesidir. Her Türk'ün yabancı olduğunu bile bilmeden, hissetmeden, düşünmeden sevincinde, kederinde öfkesinde, kavgasında, evinde barkında kullandığı canlı kelimeleri öldürerek onların yerine onun bunun ortaya attığı "sözcükleri" öğretmeye çalışmak ve bunun için üstelik fevkalâde tesirli yayın organları olan radyo ve televizyondan faydalanmak!... "Sözcük" ten başlayarak bunların çoğunun sesleri çirkin, ahenkli bir dil olan Türkçeye aykırı. Bazılarının da ya kuruluşu ya mânâsı veya hem kuruluşu hem mânâsı yanlış. Köksüzlükleri de caba. En zararsızlarından bir olan şu "saygın" ın bile ne olduğu belli değil. Muhterem mi, itibarlı mı, sayın mı, sayan mı, sayılan mı saygılı mı, saymış mı? Belki de hepsi veya hiçbiri. Zaten bu kadar kalabalığa ne lüzum var? Bir "saygın" la hepsi halledilir.

("Hayret bir şey"; S: 73)

~ ~ ~

SULTANİYEGÂH İSTANBUL" DAN İKTİBASLAR

Osmanlının azametinin menşei

Hocamız, bir kabristan ziyareti esnasında bir kabir taşında şu yazıyı okur:

Halife-i Müslimin II Abdülhamid Han'ın ikballerinden ve Şehzade Ahmed Nureddin Efendi ile Mehmed Bedreddin Efendilerin vâlidi-i muhteremeleri Behice Maan hanımefendi (1305-1969).

Bu yazı kendisine bir konferansı hatırlatır: Beynelmilel edebiyat muhitlerinde mühim mevkilere sahip, Türkiye hakkında da kayda değer mesaisi olan meşhur Fransız müellif ve gazeteci Marcel Schneider, Türkiye'de verdiği, misafirlere hocamız tarafından tanıtıldığı *Le portrait de la Sultane dans la Tragédie française* (Fransız trajedisinde Padişah kadınları tasviri) mevzuundaki konferansta bir hatırasını anlatmıştır:

Hanedanın memleket dışına çıkarılmasından sonra Behice Hanımefendi'nin Napoli'ye yerleştiğini öğrenen Marcel Schneider bir gün bir arkadaşıyla beraber ziyaretine gitmiş. Salona buyur etmişler, az sonra Sultan II. Abdülhamid'in ikbali Behice Hanımefendi içeriye girmiş. Marcel Schneider *artık hem İtalyanca, hem de Fransızca konuşan bir kraliçenin huzurunda olduğumuzu biliyorduk* dedi. Sohbetin ilerlediği bir sırada Behice Hanımefendi yerinden kalkıp salonun baş köşesindeki bir çekmecedeki bir kitap çıkarmış, öpüp başına koymuş ve *bu Kur'an-ı Kerim Hünkâr'ın her zaman okuduğu Kur'an-ı Kerim idi* dedikten sonra ellerini Marcel Schneider'e doğru uzatmış ve yarı İtalyanca, yarı Fransızca: *Toccaté ! Toccaté ! C'est la grandeur de l'Empire ottoman* (Dokunun !, dokunun ! Osmanlı İmparatorluğunun azameti işte bu kitaptır) demiş.

(Sayfa 176-177)

Devlette devamlılık

Yanlışlık belli ki her şeyden evvel millî bir terbiye, millî bir kültür ve millî bir coşkunluk veremeyen eğitimde. Tahsil çağındaki genç uzun, çok uzun seneler kökünden koparılmaya, millî değerlerinden uzaklaştırılmaya çalışılmıştır. Maziye unutturabilmek için inatla ve ısrarla ne mümkünse yapılmıştır. Bu suretle körleştirilen, sağırlandırılan genç tarihine adeta düşman olmuş ve tabii bir aşağılık duygusuna kapılarak sürüklendiği yere doğru gitmiştir. Buna rağmen, kendisine has bir devlet tecrübesi, kültürü, felsefesi, irfanı olan asırlar görmüş Türk milleti geçmişini unutmadığı gibi kendisinden aldatılarak koparılmış, milletine memleketine düşman edilmiş olanlarla bunlara arka çıkan yarım aydınları da çok iyi tanımaktadır. En büyük hata Osmanlı ile Türk'ü ayırmak olmuştur. Oğuz Han'dan başlayarak bu günlere Osmanlı devri Türklüğü, Cumhuriyet devri Türklüğü olarak bir devamlılık içinde, yekpâre olarak gelebilmeliydik. Dün İmparatorluğa saldıranlar bugün de Cumhuriyete saldırmakta, bölmeye, parçalamaya çalışmaktadırlar.

(Sayfa 108)

Millî terbiye ve düşünce özgürlüğü

Millî değerlerini muhafaza eden büyük Türk milleti mukaddes vatan topraklarını korumanın boynunun borcu olduğunu biliyor. Oğullar yine şerefle, gururla, davullarla zurnalarla askere yollanıyor, uğurlanıyor. O aslan gibi yiğitler askerden kaçmanın yollarını arayanları hor görüyor, küçümsüyorlar.

Aydın olduğunu tevehhüm eden ve neye, kime benzediği, neye, kime hizmet ettiği belli olmayanların tepeden baktıkları halkımızı iyi tanımak lâzımdır. Doğrusu o da bunları kendisinden bilmemekte, bizim âlemimizden kopmuş, dinî ve millî hiç bir hissi kalmamış, üstelik aşağılık duyguları içinde kıvrandığı halde kendini üstün görenleri çok iyi tanımaktadır.

Atalarımızdan intikal eden kültür mirasına sahip olan ve bunu en kıymetli hazinesi olarak muhafaza eden nesiller yetiştirmek şarttır. Eğitim sistemi hassasiyetle, heyecanla, inançla en baştan ele alınmalı, bilhassa yayın vasıtalarından “düşünce özgürlüğü” adı altında mukaddes bildiğimiz her şeyimizle alay eden, tarihimizi tahrif ederek unutturmaya çalışan ve şahsi çıkarlarını her şeyden üstün görerek sinsi gayretler içinde olan yıkıcılara, bölücülere hiç bir şekilde müsaade edilmemelidir.

(Sayfa: 192)

Dil meseleleri

İnsan toplulukları müşterek dilleri, müşterek kültürleri ile millet vasfını kazanırlar. Aksi halde sürü olmaktan, kalabalık olmaktan öteye geçemezler. Sözlü dil ve sözlü kültür yazılı dil ve yazılı kültür haline gelince sağlamlaşır, kalıcı olur, zaman ve mekân sınırlarını aşar.

Konuşma ve yazma, yani düşünce olmasaydı medeniyet olmayacaktı; ilimden, kültürden, sanattan bahsedilemeyecekti. Dil ve düşünce zihnî faaliyetlerin işaretidir.

...

Dil ağaca benzer. Köke, gövdeye bağlı olan dallar, yapraklar, çiçekler nasıl ağacın canlılığına delil iseler yapısı sağlam olan bir dilin cümleleri ve kelimeleri de o nisbette sağlam, o nisbette gür olur. Her kelime canlıdır ve her kelime bir düşünceyi ifade eder. Türkçenin “öztürkçe yapıyoruz diye çiçeklerini yapraklarını koparıp atmak, dallarını kupkuru bırakmak köke, gövdeye zarar vermekte, dolayısıyla insanlar düşüncelerini anlatamaz hale gelmektedirler.

...

Medreselerde yetişen ve İslam medeniyetiyle yuğurulmuş Osmanlının kültür dünyasında Arapça ve Farsça kelimelerin bulunması tabiidir ama bu gün İngilizce ve Fransızcadan durup dururken, lüzumlu lüzumsuz, yerli, yersiz, eğri doğru alınan ve günlük hayatımıza karışan bu gayri müslim kelimelerin dilimizi istila etmeleri tabîî olmadığı gibi hem Türkçemiz hem de millî kültürümüz bakımından fevkalâde zararlıdır.

(Dil bir milletin aynasıdır; S: 199~202)

~ ~ ~

İnsan, hafızasına ne kadar çok kelime yerleşirse o kadar iyi düşünür, o kadar iyi ifade eder. Dil düşüncenin dışı vurmasıdır.

...

Dilimizi, dinimizi, tarihimizi, edebiyatımızı, felsefemizi, gelenek ve göreneklerimizi, velhâsıl bizi biz yapan her şeyimizi aşağı yukarı unuttuğumuzdan beri “dünyanın efendisi” olduğumuzu da hatırlamaz olduk. Dünyaya insanlığı, adaleti, hoş görüyü, büyüklüğü öğreten Osmanlıdır. Osmanlıyı unuttuk, inkâr ettik, kötiledik. Biz kimiz diye sormadık, kime benzesek diye düşündük. Avrupalıya mı, Amerikalıya mı? Kafamız karıştı, şahsiyetimizden olmaya başladık. Bir cihan imparatorluğu olan Osmanlı İmparatorluğundan bize kalan mirası öyle veya böyle reddettik. Reddettikçe çok ilerici ve çok aydın olduğumuzu zannettik. Dil bir milletin ruhudur. Öztürkçe denilen felâketle ruhumuz karardı. Ortak dilimiz, ortak kültürümüz kalmadı.

...

Fransızca *honneur*' den bozma şu *onur* kelimesini düşünün. Namus, şeref, haysiyet, gurur, vakar hepsi bu *onur*' un içinde! Hâlbuki yok edilmek istenen bu kelimelerin taşıdıkları mânâlar da başkadır, kullanıldıkları yerler de!

Neden soru zarfıdır ama artık her derde devâ. Sebep, münasebet, dolayısıyla, yüzünden, sâyesinde, ötürü gibi kelimelerin cümlesinin (hepsinin) yerine *neden* denilecek!

Olay hâdise midir, vak'a mıdır, ortaya çıkan hâl midir, dikkati çeken şey midir? Hepsi olabilir.

Merhum Refi' Cevad Ulunay' a "Mutlu musunuz?" diye sormuşlar. "Hayır, Konyalıyım" demiş, tecâhül-i ârifânededen gelmiş. Mesut, bahtiyar, memnun, huzurlu, talihli, uğurlu gibi kelimelerin karşılığı olarak kullanılan *mutlu* kelime olarak doğru olsa da ne çok mâna yüklenmiş!

...

... bir taraftan millî hafızaya yerleşmiş, bizim olmuş kelimelerimiz yok ediliyor, bir taraftan da eş mânâlı denilen kelimelerimiz kullanılmaz hâle getiriliyor. Bu gidişle fiş fiş kayıkçı çocukluğumuza dönüp *mama*' larla, *atta*' larla, *cici*' lerle, *kaka*' larla konuşacağı benzeriz.

("Fış fiş kayıkçı"; S: 204~206)

~ ~ ~

Bütün canlılar arasında sadece insan düşünme ve konuşma kabiliyeti ile doğar. Bu iki kabiliyet birbirine sıkı sıkıya bağlıdır. Birinin desteği olmadan öteki eksik kalır. Yüksek seviyede konuşabilmek için yüksek seviyede düşünmek yani kültürlü olmak lazımdır. Kültür evvelâ dildir. Dil olmasaydı hiçbir şey olmazdı. İlim de, irfan da, tarih de, edebiyat da, sanat da, medeniyet de; kısaca insanla ilgili her şey dilin içinde bulunmaktadır. Dil düşüncenin aynasıdır.

...

Kültürlü olabilmenin, güzel söyleyip güzel yazabilmenin şartı zengin bir kelime hazinesine sahip olmaktır, kelimelere ve kelimelerin taşıdıkları değerlere, mânâlara hâkimiyet kurabilmektir.

...

Küfür, argo, bozuk telâffuz, bozuk cümle, kelime kıtlığı, kelimelerin mânâlarını bilmeme sıkıntısı, bilir bilmez yabancı kelime kullanma gösterişi, yaşayan Türkçemizin karşısındaki öztürkçe, nâm-ı diğer üvey Türkçe Türkçemizin dehasını altüst etmekte, düşünce ve kültürümüze ciddî bir şekilde zarar vermekte, tahribatı fevkalâde büyük ve ürkütücü olmaktadır.

("Evlere Şenlik Bir Türkçe"; S: 207~210)

~ ~ ~

Büyük, vefalı Türk milleti alıştığı, sevdiği, bağlandığı her şeyinden vazgeçmeye zorlanmamış mı, zorlanmıyor mu? Bizi biz yapan *her şeyimizi eskidir, öyleyse kötüdür* mantıksızlığıyla ortadan kaldırmaya çalışmamışlar mı, çalışmıyorlar mı? *Bir milletin müşterekleri, mukaddesleri nelere onlar hafızalardan silinsin unutulsun* diye ne mümkünse yapılmamış mı, yapılmıyor mu? *Dil mi, unut gitsin*, yerine neüzübillah görenin kaçtığı öztürkçe var. Biz dilimizden memnunduk, onunla düşünüyor, onunla konuşuyor, onunla yazıyorduk, onunla ağlıyor, onunla gülüyorduk. Öztürkçe denilen bu yenisi ile düşünemez, konuşamaz, yazamaz, gülemez olduk, sadece ağlıyoruz. *Din mi, olmaz, eskidir, unut gitsin, yerine konulacak bir*

şeyler bulunur elbette. Tarih, hiç olmaz, eskilerle uğraşmayın. Gelenek, görenek, örf, âdet zaten lüzumsuz. Ruhsuz korkuluklara döndük.

...

Türkçenin malı olmuş asırlar boyunca kullanılmış, eşiktekinden beşiktekine herkesin bildiği, yabancılığını hissetmediği, üstelik karşılığı da bulunmayan canlı kelimeler katledilmesin, onların yerine uydurma, yanlış, köksüz, mesnedsiz, zevksiz, ahenksiz, zihnî ve hissî alışkanlıklarımızı bozan "sözcükler" yerleştirilmeye çalışılmasın diyoruz.

Edebî seviyeye yükselmiş, hele imparatorluk dili olmuş hiçbir dil saf değildir. Halkın benimsediği, seve seve kullandığı kelimeler hangi dilden alınmış olurlarsa olsunlar artık Türkçe olmuşlardır. Anahtar, avlu, ayazma, fasulye, fener, fındık, fırın, fidan, gümrük, ıhlamur, ızgara, istavrit, kilise, körfez, lahana, levrek, lodos, lüfer, manav, mandal, maydanoz, midye, nergis, palamut, papaz, poyraz, salyangoz, semer, sınır, sünger, takunya, uskumru, yakamoz, vs. Rumca; kadana, varoş vs. Macarca; banka, dümen, fırtına, fino, gazino, güverte, iskele, kalantor, karyola, lokanta, makarna, salça vs. İtalyanca; çay vs. Çince olduğu halde kim bunların yabancı olduğunu hissediyor? Hepsisi de her Türkün bildiği, kullandığı, onlarsız yaşayamayacağı kelimeler.

("Eski Hırkalar"; S:211~ 215)

~ ~ ~

Dil vatandır, dil millettir, dindir, imandır, tarihtir, sanattır, kültüredür, bizi biz yapan her şeydir. O halde hepimizin Türkçenin üstüne titrememiz gerekmez mi? Boynumuzun borcu değil midir bu?

~

Kâh eğri kâh doğru telaffuz edebildiğimiz üç beş yüz kelimeyle meramımızı anlatmaya çalışıyor, ancak üç beş yüz kelimeyi kullanabiliyoruz. Böyle bir dille rahat rahat düşünmek, rahat rahat ifade etmek kolay değil elbette. Hele kalıcı, o nesilden bu nesile ulaşacak eserler vücuda getirmek hiç kolay değil. Türkçeyi "öztürkçe" yapalım derken uydurma, çirkin, sakat "sözcüklerin" arasında boğulup kaldık. Dilin özü olur mu? Dilimizde yaşayan kelimelerin bizim olduğunu gösteren ölçüler, deliller vardır. Türk milleti kadınıyla erkeğiyle, çoluğuyla çocuğuyla o kelimeyi benimsemişse, bilip kullanıyorsa, kelime edebiyata girmişse, şarkılarda türkülerde söyleniyorsa, atasözlerine, tâbirlere, bilmecelere, masallara, mânilere hattâ argoya karışmışsa menşei ister Arapça, ister Farsça, ister İtalyanca, Rumca, Çince olsun o kelime Türkçedir. Kelimenin Türkçe olması menşeiinde değil, dilde yaşamasında, tabii bir şekilde kullanılmasındadır. Menşei Arapça, Farsça ise unuttur, masa başında uydurulmuş nursuz pirsiz "sözcükleri" yerleştirmeye çalış. Üstelik üç beş sene sonra o "sözcüğü" de beğenme, başka bir "sözcük" uydur.

Hürriyet gibi uğruna can verilen, gazileri, şehitleri olan koca bir kelime devrimci taifesinin "özgürlüğü" karşısında âdeta unutuldu. Dinlemek, seyretmek, takip etmek, aramak, peşine düşmek, yolunda olmak gibi mefhumların hepsi "izlemek" in içine girdi. Hayat ile ömür oldu "yaşam" veya "yaşantı"! Hayat memmat meselesi, hayata gözlerini yummak, hayat pahalılığı, hayat kaynağı, hayat arkadaşı, hayat atılmak, ömrüne bereket, Allah ömürler versin, ömürü vefa etmemek, ömür törpüsü gibi tâbirlerimizi ne yapacağız? Sahiden ne ömür adamlar bunlar!... Hikâye "öykü" imiş! Uzun hikâye, yılan hikâyesi, hikâye etmek ne olacak? Cevap demeyiniz, gerici olursunuz, ilerici olmak için "yanıt" deyiniz. Baş üstüne ama hazır cevap, sudan cevap, cevap hakkı, cevabı yapıştırmak nasıl söylenecek?

("Bir Hayat Hikâyesi"; S:218-219)

M. Cahid Hocaoğlu

- 1) Seni Seven Neylesün? “Yedi Deliler”, Syf: 97
- 2) Seni Seven Neylesün? Prof. Dr. Beynun Akyavaş; TDV Yayınları 170, 4.ncü Baskı, Ankara 2001
- 3) Sultanîyegâh İstanbul; Prof. Dr. Beynun Akyavaş; TDV Yayınları 314, Ankara 2001
- 4) Seni Seven Neylesün? Önsöz
- 5) Tercüman Gazetesi, Kubbealtı Akademi Mecmuası, Türk Kültürü, Türk Yurdu